

SURİYE'DE PARÇALANMA KRİZİ VE YENİ BİR YOL İÇİN YEREL BİR YAKLAŞIM

AYMAN ALDASSOUKY

16 NİSAN 2021

(Bu metin Arapça orijinal versiyonundan tercüme edilmiştir.)

Özet: Suriye’de, ülkenin coğrafyasını aşan tehlikeler bulunmaktadır. Bu tehlikeler arasında yönetsel yapıların kabul edilebilirliği ve meşruiyetinin zayıflığı ve parçalanmış bir coğrafyada oluşan keyfi demografi başı çekmektedir. Buna ek olarak, anayasal güvence altındaki siyasi çözümden yoksunluk, mevcut nüfuz alanları üzerinden kendini gösteren parçalanmışlığı derinleştirmektedir. Nüfuz alanları arasında yerel ve merkezi ölçekte bir siyasi çözüm çerçevesinde yapılacak bir müzakere süreci, Suriye’de meşru bir yönetim düzeni oluşturabilir.

Giriş

Suriye devleti, 2011 öncesi dönemde yönetsel ve ekonomik düzeyde merkezi bir devlettir. Karar alıcı otorite, sadece Şam’daki devlet müesseselerindeydi. Bununla birlikte kaynakların dağılımı, belli bölgelere ağırlık veren sermayedarların çıkarlarına göre yapılmıyordu. Bu durum merkez ile yerel arasındaki ilişkilerin kriz yaşamasına ve kendisini 2011 yılında ortaya çıkan hareketlilikle çeşitli şekillerde ifade eden bir mazlumiye sebep olmuştur. Bu mazlumiye, bazen barışçıl bazen de askeri yöntemlerle kendisini ifade etmeye çalıştı.

Onuncu yılını tamamlayan hareketlilik, devlet yapısı ve merciliğinde belli etkiler yaptı. Her ne kadar devlet çökmese de devletin merkeziliyeti, parçalanmış coğrafya ve otoriteler lehine değişti. Mevcut durumu bazıları, bir çeşit adem-i merkeziliyetçilik olarak tanımlıyor. Bununla, bölgesel güçlerin uzantısı olan çeşitli isimlerdeki emrivaki yönetimlerin hâkim olduğu nüfuz bölgelerini açıklamaya çalışıyorlar. IŞİD terör örgütüne yönelik askeri operasyonlar nedeniyle 2012 ile 2020 yılları arasında nüfuz bölgeleri arasındaki sınırların geçişken olmasına rağmen söz konusu sınırlar kısmen kalıcı oldu ve çatışmanın geçici olarak donmasına sebebiyet verdi. Bu durum son bir yıldır büyük askeri operasyonların durmasının bir göstergesidir.

Parçalanmışlık hâli ve bu hâlin geçirdiği dönüşümlerin Suriye hükümeti ve otoritesine olan etkilerine dair tartışmalar sürmektedir. Bu etkiler, çeşitli şartlara bağlıdır. Bu şartların meydana gelmesi, devletin yeniden inşa edilerek görevini yapmasını sağlayacak ve merkezin yerel yönetimlerle doğru bir ilişki kurmasını beraberinde getirecek, dağınıklık hâlini yapıcı bir yeni rejime dönüştürecek kesin etmenleri oluşturabilir. Bu şartların meydana gelmemesi ise mevcut dağınıklık hâlini aksi istikamete çevirecektir. Bu da bir yandan devletin kalan temellerini tehdit ederken, diğer yandan da parçalanmışlık durumunu besleyecek, dış

müdahaleleri güçlendirecek ve söz konusu bölgelerde hâkim savaş baronlarının gücünü artıracak bir hâle sebep olacaktır. Bahsettiğimiz şartlar şunlardır; tamamlayıcı bir otoriteye imkân tanıyacak dengeli bir coğrafi ve demografik çerçeve, bu çerçeve içindeki yerel otoritelerin meşruiyetinin tanınması için kabul edilebilir bir zemin, yerel otoritelerin sınırlarını aşan ve tamamlayıcı yönetimin başarısını getirecek bir çalışma ortamı, son olarak adem-i merkezîyetçi durumu anayasal ve kanuni zemine oturtacak bir yerel ve merkezi siyasi çerçeve.

Parçalı Coğrafya ve Zoraki Demografi

Suriye’de halk hareketinin başladığı 2011 yılı sonrası Suriye coğrafyası ve demografisi, askeri güçlerin uyguladığı politikalar ile bölgesel ve uluslararası güçlerin siyasi ve güvenlik alanlarındaki hareketlilikleri nedeniyle çeşitli dönüşümlere uğradı. Böylece Suriye coğrafyası yerel toplulukların çıkarlarıyla uyumlu olmayan nüfuz alanlarının oluşturduğu keyfi bir coğrafya hâline gelirken, Suriye demografisi ise yapılan manipölasyon ve mezalimlerle zoraki bir demografi hâline gelmiştir. Dolayısıyla geçmişte yaşananlar Suriye’de istikrarlı bir otorite kurulmasının önüne engeller koymaktadır.

Esed rejimi, 2012 yılından itibaren ister istemez ülkedeki çeşitli bölgelerde askeri ve güvenlik otoritesini yitirdi. Buna karşılık özellikle kırsal alanlar isyancıların eline geçerken, rejim karşıtları 2014 yılına kadar Suriye’nin yüzde 60’lık bölümünü kontrol altına almayı başarmıştı. Rejimin sahadaki gerileyişi ve kendisini “İslam Devleti” olarak adlandıran bir terör örgütünün Haziran 2014’te Suriye’de “Hilafet” ilan etmesi, ABD ve Rusya’yı Suriye’deki mevcut duruma ilişkin okumalarını gözden geçirmeye itmiştir. Sonuçta her iki ülkenin de Suriye’ye olan dolaylı müdahaleleri doğrudan askeri müdahalelere dönüştü. ABD öncülüğündeki Uluslararası Koalisyon Güçleri, Eylül 2014’te Suriye’ye müdahale ederken Rusya’nın doğrudan müdahalesi bir yıl sonra Eylül 2015’te geldi. İki ülkenin müdahalesi, Suriye’deki saha durumunu muhalefet hesabına Esed rejimi ve Suriye Demokratik Güçleri (SDG) lehine değiştirmiştir. Moskova yönetimi buna paralel olarak çeşitli isimler’ altında diplomatik süreçler başlatarak bir yandan da askeri tertibatlar yaptı. Zira diplomatik süreçler, Esed rejimi ve Rusya’yı muhaliflerin kontrolündeki bölgelere saldırmaktan alıkoyamazken muhalefet ise 2016’da başlayan Türk müdahalesiyle bu bölgeleri korumaya çalıştı.

Suriye coğrafyasındaki güç dengeleri ve etkin güçlerin çıkarları, tekamülünü kaybedecek bir şekilde boşa çıkmıştır. Sonrasında ise 2011 öncesi Suriye'deki mevcut idari bölgeler farklı bir şekilde yeniden düzenlendi. Bu düzenleme Suriye'deki coğrafi tekamülü göz ardı ederken, coğrafyalar ve toplumlar arasındaki tarihsel bağları da yansıtmamaktadır. Suriye'nin kuzeyinde ilan edilen Özerk Yönetim (PYD kontrolündeki idare) kontrolü altındaki bölgeleri yerel halkın ve bölgedeki aşiret yapısının taleplerini göz ardı ederek bölgelere ve kısımlara² ayırdı. Özerk Yönetim'in kalkıştığı bu düzenleme bölge halkı tarafından desteklenmemiş ve bölgedeki aşiret çekişmelerini körükleyeceği yönünde derin bir endişe yaratmıştır. Esed rejimi ise 2011 yılının Ağustos ayında çıkardığı 107 sayılı yerel yönetimler kanunuyla Suriye'de sayısı 696'ya varan yeni idari birimlerin³ ortaya çıkmasına neden olmuştur. Rejim bu kanunla Suriye'deki yerel idareler düzenini coğrafi ve ekonomik tekamüle göre değil, siyasi tabiiyete göre şekillendirmeyi hedeflemiştir.

Bununla beraber ekonomik kaynakların nüfusa uygun bir şekilde dağıtılmayarak bölge ve kişilere göre ayrımcılık yapılması da Suriye'deki ekonomik mezalimi arttırmakta, kalkınmadaki boşlukları derinleştirmekte ve coğrafi birimler arasındaki ekonomik tekamülü zaafa düşürmektedir. Zira Özerk Yönetim, Suriye'deki stratejik tarım mahsullerinin büyük kısmının yanı sıra, petrolün de yüzde 80'ini kontrolü altında tutmaktadır. Buna karşılık Josour Araştırma Merkezi'nin verilerine göre, Özerk Yönetim kontrolündeki bölgelerde yaşayan nüfus, Suriye genelindeki nüfusun sadece yüzde 19'unu oluşturmaktadır.⁴ Suriye içindeki nüfusun yüzde 57'si ise Esed rejimi kontrolündeki bölgelerde yaşamaktadır. Öte yandan, Özerk Yönetim kontrolü dışındaki bölgelerde bulunan petrol ve gaz, nüfusun yakıt ihtiyacını karşılayamamakta ve tıpkı defalarca Esed rejimi kontrolündeki bölgelerde görüldüğü gibi bu bölgelerde, dışardan yakıt temin etmek zorunda kalınmaktadır. Tablo bu hâldeyken, Suriye'nin ekonomi merkezi konumundaki Halep'in, doğudaki pazarlarla bağlantısı, sanayisi için ihtiyaç duyduğu ham madde ve kendisini Akdeniz'e bağlayan batı kırsalındaki ağları olmadan eski konumuna geri dönmesi zor olacaktır.

Coğrafi nüfuz alanları oluşturma çabalarının keyfi demografi oluşturma çabalarıyla eş zamanlı sürmesi, istikrarlı bir yönetimin şartı olan toplumsal istikrarı sağlamaya yardım etmeyecektir. Zira mevcut demografi, askeri operasyonların ve savaşın çeşitli taraflarınca bilinçli ya da bilinçsiz olarak uygulanan tehcirlerin sonucunda oluşmuştur. Örneğin; 4 şehir anlaşması kapsamında Fua ve Kefraya gibi beldeler tamamen boşaltıldı. Ayrıca, 10

sayılı kanun gibi hamlelerle tehcir edilen sivillerin gayrimenkullerine el konuldu. Suriye'deki mevcut güvenlik durumu ve tarafların gösterdiği tavır da mültecilerin dönüşü için pek uygun gözüküyor.⁵

Suriye'deki keyfi tehcirler, bölgesel, dinsel ve ırksal esaslar üzerine kurulu kimlik savaşlarına sebep olan melez bir demografiye sebep oldu. Bu da kendini mülteci/yerleşik, Arap/Kürt ikiliğinde ve bu ikiliğin beraberinde getirdiği hukuksal ve davranışsal problemlerde gösterdi. Bu ikilik "İkinci sınıf vatandaş" kavramında ifade bulmaktadır. Bundan daha tehlikelisi ise nüfuz alanlarındaki yönetimlerin insanları kendi kimlik ve yönelimlerine uygun bir siyasi çerçeveye oturtmaya çalışarak bu durumu sivillere yönelik şiddet yöntemlerinin bahanesi hâline getirmesidir. Bu durumun örneklerinden biri ise Afrin'de, "Türkiye işgalinin destekçileri" olarak suçlanan kişilerin hedef alınmasıydı. Bu kişiler arasında sadece Afrin'de yerleşik olanlar değil, buraya zorla sürülen insanlar da yer alıyordu.

Tam Meşruiyete Sahip Olmayan Çelişkili Otorite Örnekleri

Suriye'de, 2011 yılı sonrası resmi devlet yapısının yanında emrivaki şartlar altında başka otorite yapıları da kuruldu. Bu yapılar, devletin görev ve vazifelerini paylaşırken birbiriyle de mücadele ediyor. İç ve dış baskılar, bu otoritelerden bir kısmını yok etti ancak 4 tanesi hâlâ ayakta duruyor. Bunlar: Suriye rejimi hükümeti, Özerk Yönetim, Kurtuluş Hükümeti ve resmi olarak Suriye Geçici Hükümeti'ne (SGH) bağlı yerel meclislerdir. Söz konusu yapılar kurumsal yapıları, kaynakları, kullandıkları araçları ve faaliyetlerinin yarattığı rahatsızlıklar açısından birbiriyle çelişmektedir. Ancak hepsi de bağımsızlıklarını zayıflatan dış etkilerin altında meşruiyetleri eksik yapılardır.

Esed rejimi kontrolündeki bölgelerde yerel yönetimler, rejimin 107 sayılı kanunu temelinde kuruldu. 2011 yılından beri yerel meclis üyelerinin seçimi için iki kez seçimler gerçekleştirildi. Bu seçimlerin ilki Aralık 2011'de, ikincisi ise Eylül 2018'de düzenlendi. Alışılmış olduğu üzere bu seçimler, umursamaz bir atmosferde gerçekleşti ve her zamanki gibi Baas Partisi, yerel meclislerdeki sandalyelerin büyük çoğunluğunu alarak bu meclisleri destekçilerine tahsis etti. Yaklaşık 5 milyon mültecinin oy kullanmaktan mahrum bırakıldığı 2018 seçimlerini⁶ ve mültecilerin bu seçimlere katılması gerektiği gerçeğini göz önüne alırsak, rejim kontrolündeki yerel meclislerin meşruiyetinin eksik olduğunu görebiliriz.

Rejim bölgelerindeki bu meclislerin toplumsal tabanlarıyla ilişkilerinde acziyetlerini gösteren çeşitli örnekler vardır. Örneğin, bunlardan el-Tel beldesi yerel meclisi merkezi idareden yeterince finans elde edemediğinden dolayı yerel halka hiçbir şekilde temel hizmetler sunamamakta aksine yerel halkı kendisine yardım etmeye zorlamaya çalışmaktadır. Bunun sebebi yerel meclisin halktan kopuk bir mekanizmayla oluşturulmasıdır. Rejim ise bu sıkıntıları aşmak için Temmuz 2019'dan itibaren bazı iş adamları ve yerel meclis üyelerinden destek alarak bu finansmanı sağlamaya çalışmıştır. Halbuki yerel meclisin bağımsız olması ve kendi projelerine kendi kaynağını yaratabilmesi gerekiyordu.

Göstergeler, Suriye'de gerek merkezi gerekse yerel bazdaki devlet kurumlarının ne kadar güçlü olduğunu ve çeşitli dış tarafların onun kararları üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Bu kurumlar, bulundukları yerlerde yaşayan sivillerin günlük hayatlarında ihtiyaç duyduğu yakıt ve ekmek gibi temel maddelerin tedarikinde bile acziyet içinde bulunuyor. Dera'nın Tafs beldesinde olduğu gibi bazı bölgelerde bu kurumlar, hâkim otoritenin dinamiklerini karşılama noktasında bile yeterli değil. Zira Tafs beldesinde, yerel meclisin çalışmalarını ve kamu hizmetlerini silahlı muhalefet liderleri yönlendiriyor.⁷ Aynı zamanda Rusya ve İran'ın bölgede milis gruplar aracılığıyla çalışması yerel kurumlarda söz konusu muhalif liderlerin etkisini arttırıyor. Bu durum devletin varlık sebebinin içini boşaltarak, bağımsızlık iddialarını zayıflatıyor.

Kuzeydeki Özerk Yönetim, PYD tarafından çeşitli dönüşümlerden geçirilerek son hâlini aldı. Örgüt, önce 2014 yılında Öz Yönetim (kanton) ilan etti. Bunu 2016 yılında federalizm ilanı izledi ve sonuçta 2018 yılının Eylül ayında, "Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi" adı altında yeniden yapılandı. Çeşitli bölgelerden oluşan bu idare, bölgesel bazlı yürütme, yasama ve yargı otoriteleri üzerine kuruldu. Ayrıca "Toplumsal Sözleşme"⁸ ile düzenlenen küçük çaplı Yerel Yürütme Kurulları da Özerk Yönetim içinde yer alıyor.

Özerk Yönetim, kuruluş aşamalarından hiçbirinde önemli sayıdaki Kürt nüfus dahil yerel halkın onayına dayalı bir meşruiyete sahip olmadı. Daha çok Kürdistan İşçi Partisi'nin (PKK)⁹ "Demokratik Toplum" tezinin dayatılmasıyla oluştu. Özerk Yönetim'in Aralık 2017'de seçim düzenleyerek kendisini meşrulaştırma çabasına girişmesine rağmen meşruiyetinin eksik olduğu görülebilir. Bunun sebeplerinden bazılarının geniş Kürt kesimlerini temsil eden Kürt Ulusal Konseyi (ENKS) ile mercilik, yönetim ve savunma alanlarında yaşadığı anlaşmazlıklar, Deyrizor gibi bölgelerde aşiretlerin Özerk Yönetim tarafından eğitim alanında alınan kararları protesto etmesi, Özerk Yönetim yetkililerinin bölge halkıyla zıt kişisel görünüşleri ve aşiretlere yönelik kışkırtmaları olduğu söylenebilir.

Buna karşılık sahip olduğu ekonomik kaynaklar, Özerk Yönetim'e içinde güvenlik ve askeriye gibi alanlarda çalışan bürokratların bulunduğu 250 bin kişilik bir bürokrasi oluşturma imkânı sağlamıştır.¹⁰ Ancak bütün bu kaynağa rağmen Özerk Yönetim'in sivillere yönelik sağladığı hizmetlerde açık bir bölgesel ayırım göze çarpıyor. Zira Haseke'deki sosyal hizmetler Deyrizor'dakine oranla çok daha iyi durumda.¹¹ Kendi kararını bağımsız bir şekilde aldığını iddia etmesine rağmen Özerk Yönetim'e ait bütün meclislerde ve her seviyedeki karar alma mekanizmalarında PKK'nın net etkisi görülüyor. Bununla birlikte Özerk Yönetim'in güvenlik tehditlerine karşı ABD'nin himayesinde olduğu da kesin.

Öte yandan, Türkiye nüfuzu altındaki bölgeler, askeri operasyonlardan alınan çeşitli isimlerle anılıyor. Bölgelere isimlerini veren operasyonlar şunlar: Fırat Kalkanı Operasyonu (2016-2017), Zeytin Dalı Operasyonu (2018) ve Barış Pınarı Operasyonu (2019). Bunlara İdlib bölgesindeki Bahar Kalkanı Operasyonu (2020) da eklenebilir. Bu bölgeler, her biri yasal ve örgütsel mercilere sahip iki örneklikle idare ediliyor: Bu örnekliklerden biri İdlib'deki doğrudan HTŞ ile bağlantılı Kurtuluş Hükümeti (Kasım 2017), diğeri ise ulusal merkezi bir çerçeveden yoksun, birbiriyle bağlı ya da bağımsız, çeşitli yasal ve idari mercilere sahip, son dönemlerde birbiriyle ilişkiye giren ve Türkiye'deki yakın illere bağlı¹² yerel meclislerin merkezinde yer aldığı oluşumdur. Bu da Suriye Geçici Hükümeti'nin buradaki otoritesinin zayıf olduğu anlamına geliyor.

Bu örneklik, atama noktasında çeşitli mekanizmalara dayanıyor. Yerel dinamiklerden etkilenen bir güvenlik mantığı ve dış müdahalelerin kontrolünde olarak atamalar ya doğrudan ya yukarıdan ya da yukarı çıkarılan adaylardan geliyor. Böylece atamalar güvenlik esaslı dağıtılıyor. Dolayısıyla bunlar yerel sakinlerin çıkarlarına uygun görülmemektedir. Bunun bir örneği; Azez Yerel Meclisi'nin Türk tırlarının yüklerini sınırdaki tampon bölge yerine Azez merkezde boşaltmasına izin vermesi ve bunun üzerine çıkarları zarar gören bazı şirket, aile ve şoförlerin¹³ karara karşı protesto eylemi düzenlemesidir.

Teorik olarak bölgedeki hükümet oluşumları yerel halka hizmet sağlamakla sorumludur. Ancak bölgedeki ekonomik kaynakların sınırlı olması yüzünden yaşanan ekonomik zayıflık nedeniyle söz konusu oluşumlar bu hizmetleri sağlama gücünden yoksundur. Bu durum söz konusu oluşumların bağımsızlıklarını zayıflatan ölçüde başka taraflara dayanmasına sebep oluyor. Buna örnek olarak Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı operasyon bölgelerindeki oluşumların AFAD, TİKA ve TRC gibi Türkiye hükümetine bağlı resmi kurumların desteğiyle bu hizmetleri sağlamaya çalışmasıdır. SGH'ye bağlı idari

olarak bağımsız Sağlık Müdürlüğü gibi rakip oluşumların İdlib'deki bazı hizmetleri temin ettiği HTŞ'ye bağlı Kurtuluş Hükümeti'nin durumu da bundan farklı değildir.

Tamamlanmamış Bir Müzakere Çerçevesi

Suriye krizinin çözümü için sürdürülen siyasi müzakere süreci hâlâ ufuksuz görülüyor. Süreç, Anayasa Komitesi'nin verimsiz geçen 5 oturumuyla sınırlı kaldı. Mevcut müzakere sürecinde Suriye'deki adem-i merkeziyetçi durum ve geçiş süreci yönetimi sürecinin¹⁴ henüz başlatılmamasının gölgesinde, sahadaki mevcut emrivaki otorite yapılarının akıbeti güç dengelerine bağlı ve siyasi bir ittifakla ortaya konacak anayasal garantilerden yoksun olma tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Suriye'de siyasi çözüm süreci ilk olarak 2012 yılında Cenevre 1 kongresiyle başladı. Bunu ilerleyen dönemlerde 2015 yılındaki Viyana 1 ve 2 bildirgeleri ile BMGK'nın aynı yıl aldığı ve Viyana uzlaşılarını güçlendiren 2249/2254 sayılı kararı izledi. Daha sonra 2016 yılındaki Astana ve 2018 yılındaki Soçi süreçleri ile bu süreçlerin 2019 yılında doğurduğu Anayasa Komitesi süreci ortaya çıktı.¹⁵ Siyasi çözüm kavramı, şekli, şartları ve takvimi, merciler arasında çelişiklere sebep oldu. Siyasi çözüm kademeli olarak Cenevre 1 bildirgesinin ön gördüğü gibi; Tam Yetkili Geçici Yönetim Kurulu, Suriye'de tarafsız ve güvenli bir ortam oluşturulması, kapsamlı bir ulusal diyalog başlatılması, Anayasa ve kanunların yeniden gözden geçirilmesi ve BM gözetiminde seçimler yapılması gibi şartlara bağlandı. Bunlar 2017 yılında "De Mistura Süreçleri"¹⁶ olarak adlandırılan şu dört süreçten oluştu: Geçiş süreci yönetimi, anayasa, seçimler ve terörle mücadele. Ancak ilerleyen zamanda siyasi çözüm süreci Rusya tarafından Astana ve Soçi süreçleriyle sadece Anayasa Komitesi ile sınırlandırıldı.

Cenevre sürecinde 9, Astana sürecinde 15 turluk müzakereler yapılırken, Anayasa Komitesi de 5 oturum gerçekleştirdi. Ancak bunların hiçbirisinde verimli sonuçlar alınamazken hepsi de saha dengelerinin ve sahadaki güçlerin çıkarlarının masaya yansımaları olarak gerçekleşti. Bununla birlikte adem-i merkeziyetçilik bazı taraflarca ilerde konuşulacak bir konu olarak, bazı taraflarca da çözüm için esas şart olarak görülmekle birlikte söz konusu süreçlerde hiç gündeme gelmedi. Taraflar, adem-i merkeziyet meselesinin anayasal güvenceye alınması çağrısı yapanlar ve anayasal bir ilke olması çağrısı yapanlar şeklinde bölündü.

Adem-i merkeziyetçilik meselesinin müzakere sürecinde masada olmaması Suriye'de mevcut emrivaki yerel otorite oluşumlarını tehdit etmektedir. Esed rejiminin devlet temsiliyetine tekel kurması ve bu yapıları meşrulaştıracak anayasal naslardan yoksun olmaları, söz konusu

yapıların meşruiyetini eksik bırakmaktadır. Dolayısıyla bu durum Esed rejimine 2018 yılında ele geçirdiği muhaliflerin kontrolündeki bölgelerde bulunan yaklaşık 130 yerel meclis ve yerel yönetimi feshederek yasal ve örgütsel icraatlarını sonlandırma fırsatı vermiştir. Aynı zamanda adem-i merkeziyetçilik meselesinin müzakere masasında yer almaması ve masadaki Suriyeli tarafların devletin gelecekteki şekline dair açık bir vizyonu bulunmaması da parçalanmış coğrafyadaki otoriteler düzenini toplayıcı bir ulusal vizyon çerçevesinde yapılandırmasının önüne engeller çıkarmaktadır. Zira bazı taraflar siyasi adem-i merkeziyetçiliğe meylederken, bazı taraflar ise bunu dar ya da genişletilmiş adem-i merkeziyetçilik kavramlarıyla ifade etmektedir. Dolayısıyla bu, görevlerin, yetkilerin ve kaynakların merkez ile çevre arasında paylaşılması konusunda çelişkilere sebep olmaktadır.

Çaresizlikten Çıkış

Mevcut göstergeler, burada tartıştığımız Suriye'deki coğrafi ve otorite dağınıklığının orta vadede devam edeceğine işaret etmektedir. Bu durum devletin kolonlarının giderek erimesi ve içinin boşaltılması ile merkez ve çevre arasındaki uçurumun daha fazla derinleşerek, merkez ve yerel üzerindeki dış etkilerin devam etmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla buna bağlı olarak çatışma döneminde ortaya çıkan bahsi geçen oluşumların kendi nüfuz bölgelerinde şebekeleri, çıkarları ve failleriyle birlikte devam etmesini beraberinde getirmesi ve sonuçta, söz konusu yerel oluşumların acziyetinin artmasının yanı sıra, bu acziyetin Suriye'de kaosu ve ekonomik krizleri coğrafi sınırlarını aşarak komşu bölgelere ulaşmasıyla sonuçlandırması beklenmektedir. IŞİD terör örgütünün bu ortamdan faydalanarak yeniden yapılanması ve saldırı kapasitesini geri kazanması riski ise her zaman olacaktır.

Suriye'de mevcut çaresizlikten çıkış için yeni bir yaklaşım ortaya konmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yaklaşım, yerel tamamlayıcı süreçler ve yerel öncelikler üzerine kurularak, nüfuz alanları ve bu alanların yasallaştırılması arasında Suriyeliler arası diyalog anlamında bir uyum sağlanması üzerine kurulmalıdır. Söz konusu yaklaşım sonraya bırakılmadan müzakere sürecinde temel parçalardan biri olarak belli garantilere kavuşturulmalı, uluslararası gözetim altında Suriye dosyasındaki aktif siyasi taraflarca bu konuda garantiler verilmelidir. Nüfuz alanlarındaki zorunlu konuların çözüme kavuşturulması meselesine yönetimin merkez ve yerel arasında bölüşülmesini sağlayacak bir diyalog zemini oluşturularak başlanabilir. Bu zemin de taraflar arasında görev ve kaynakların dağıtılmasına ilişkin bir müzakere yürütülmesiyle mümkün olacaktır. Bu müzakere nüfuz alanlarında kaim otorite yapılarının temel görevlerin yerine getirilmesi noktasında birbiriyle uyumlu icraatlar yapmasına ve

ardından geçici icraatlar olarak nüfuz alanlarındaki otorite yapılarının buna dayanarak söz konusu görevlere resmi ve yasal bir nitelik kazandırılmasına katkı sağlayacaktır. Bütün bunlar yukarıdan dayatılmayan aşağıdan yukarı seyreden müzakereler sonucunda elde edilecek bir rejim için ulusal vizyona ulaşılmasını beraberinde getirecektir. Dolayısıyla yukarıda bahsi geçen icraatlar böylelikle en azından denenmesi için finans desteği bulabilecek ve üzerinde durduğumuz bu yaklaşımın iç ticaret ve bütün yerel otoritelerin ortak varlığı olan sınır kapılarının yönetimi konularına geçilebilecektir. Öne sürdüğümüz bu yaklaşım, yerel otoritelerin kendi içlerinde ve buna paralel olarak birbiriyle olan ilişkilerine yönelik çalışmalarını da kapsamaktadır. Böylece yerel otoriteler hem merkezi noktadan kontrol edilebilecek hem de eş zamanlı olarak kendi yönetim tecrübelerini yerel sivil topluluklar ve sivil toplumun vereceği güvenceyle geliştirebilecek ve aynı zamanda bu otoritelerdeki rollerin doğru bir şekilde el değiştirmesine de imkân tanıyacaktır.

Referanslar

- 1- Rusya, Ocak 2017'de İran ve Türkiye'nin katılımıyla Astana görüşmelerini başlattı. Ardından Mayıs ayında bu taraflar, gerginliği azaltma anlaşmasını ilan etti. Bu anlaşmayı Temmuz 2017'de Rusya, ABD ve Ürdün tarafından Suriye'nin güneyinde ilan edilen ateşkes izledi. Ancak Moskova, bu anlaşma ve ateşkeslere rağmen Esed rejiminin saha hâkimiyetini güçlendirmesine verdiği destekten geri durmadı. Suriye'nin güneyindeki Şam ve çevresi ile Humus'un kuzey kırsalında muhaliflerin kontrolündeki bölgeler, askeri operasyonlar sonucu dayatılan tahliye anlaşmalarıyla rejim kontrolüne geçirildi.
- 2- <https://cutt.ly/kvuppOR>
- 3- <https://cutt.ly/ovupAPG>
- 4- <https://cutt.ly/nvuaYxX>
- 5- <https://cutt.ly/ivuakgC>
- 6- <https://medirections.com/index.php/2019-05-07-15-50-27/wartime/local-elections>
- 7- A.g.e. <https://cutt.ly/ovupAPG>
- 8- Toplumsal sözleşmeye ilişkin daha fazla bilgi için: <https://cutt.ly/Avusa9j>
- 9- Daha fazla bilgi için: <https://cutt.ly/ZvusmLm>
- 10- Bunlar 70 bin asker, 30 bin polis ve 150 bin sivil personelden oluşmaktadır. <https://bit.ly/2GbJlE>
- 11- <https://cutt.ly/WvusGZx>
- 12- Barış Pınarı Bölgesi Şanlıurfa'ya bağlıyken, Zeytin Dalı Bölgesi Hatay'a, Fırat Kalkanı Bölgesi ise Gaziantep ve Kilis'e bağlandı.
- 13- <https://cutt.ly/wvus9Ng>
- 14- BMGK'nın Suriye'ye ilişkin aldığı 2254 sayılı uluslararası kararın 4 temel süreci bulunuyor. Bunlardan biri geçiş sürecini yönetecek tam yetkili bir geçici yönetim kurulu oluşturulmasıdır. Bu kurulda, Beşşar Esed ve yönetim elitinden eli kana bulaşmış kişilerin yer almaması ön görülüyor. Ç.n
- 15- <https://bit.ly/326OYj6>
- 16- Steffan De Mistura, BM'nin eski Suriye Özel Temsilcisi. Ç.n

YAZAR HAKKINDA

Ayman Aldassouky lisans eğitimini Şam Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'nde tamamladıktan sonra Ankara Hacı Bayram Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimi gördü. 2010-2013 yılları arasında Şam Üniversitesi'nde asistanlık yapan Aldassouky, 2009-2010 yıllarında Eş-Şark Araştırma Merkezi'nde Araştırma Asistanı olarak da görev aldı. Aldassouky ayrıca 2012-2014 yıllarında Şam Araştırma Merkezi kurucu üyesi olarak yer aldı. "Suriye'de savaş zamanı ve sonrası" adlı projeye katkı sundu. Ayman Aldassouky'nin ilgi alanları arasında politik ekonomi ve yerel ekonomi yer almaktadır.

AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA

Al Sharq Stratejik Düşünce Kuruluşu, demokratik katılım, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog ve sosyal adalet ideallerini teşvik etmek amacıyla, tarafsız ve titiz bir yaklaşımla araştırma yapmayı üstlenen bir düşünce kuruluşudur.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +90 212 603 18 15
Faks: +90-212-603 1665
E-posta: info@sharqforum.org

research.sharqforum.org

SharqStrategic

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH